

Fåglar i Jämtland-Härjedalen

Årgång 33 4-2013

årsrapporter 2013:

**ÅNNSJÖNS
FÅGELSTATION**

**PROJEKT JAKTFALK
PROJEKT KUNGSÖRN**

Spännande vinter

ÅTERIGEN ÄR DET dags att, så här i vinterns mörkaste tid, blicka tillbaka och sammanfatta årets verksamhet inom jaktfalk- och kungsörnprojekten samt på Ånnsjöns fågelstation. Det är ju lite av en tradition att FiJH:s fjärde och sista nummer varje år består av dessa årsrapporter, och vi i redaktionen hoppas ni får intressant och trevlig läsning.

MEN, TÄNKER KANSKE en del av er JORF-medlemmar, har vi missat nummer 3 i år? Sanningen är den att vi inte fick in tillräckligt med material för att det skulle vara värt att trycka en tidning. I stället skickades ett medlemsblad med höstens program ut i början av november. Bristen på texter och bilder till vår föreningstidskrift har tagits upp tidigare och tyvärr har vi ingen stor redaktion som tillsammans kan råda bot på detta, utan vi är beroende av enskilda medlemmars engagemang och vilja att bidra till tidningen.

Under 2014 kommer en del ändringar att ske med FiJH. Vi provar med att ge ut två nummer i stället för fyra (inklusive Ånnsjörapporren), och så tar Staffan Åström över arbetet med att samla in och sammanställa material till tidningen; alltså den funktion som undertecknad har haft. Jennie Wadman kommer även fortsättningsvis att sätta ihop materialet till en snygg tidning.

Synpunkter och idéer kring tidsskriften och dess innehåll är alltid välkomna, så hör gärna av dig till styrelsen under vintern!

FÅGLAR I JÄMTLAND-HÄRJEDALEN (FIJH) ges ut av Jämtlands län Ornitologiska Förening och utkommer med fyra nummer per år.

REDAKTION Johan Råghall, 0730 449886
johan.raghall@naturskyddsforeningen.se

Jennie Wadman, 0730 425114
jennie.wadman@gmail.com

ISSN 0282-4760

TRYCK Daus Tryckeri, Östersund

FÅGELMATNING ÄR NÅGOT som många av oss ägnar oss åt den här årstiden. För egen del utgör fåglarna vid min matning en källa till glädje och fascination. Den febrila aktiviteten under dygnets få ljusa timmar muntrar upp och lockar till leenden då fåglarnas beteenden kan närstudereras, och samtidigt fascinerar dessa närvärk och väcker nyfikenhet och frågor. Tycker nötväckan att det är roligare att äta från fröautomaten upp och ned? Är det samma individer som kommer hit dag efter dag? Var spenderar ”mina” fåglar dygnets mörka timmar? Hur hittar de maten så snabbt? Hur fungerar kommunikationen mellan de fåglar som samsas om maten?

Många frågor blir det, och en del är svåra att besvara vetenskapligt – tack och lov! Att själv få iaktta, tolka och kanske även komma fram till egna sanningar tycker jag är nog så viktigt för mitt naturintresse, min nyfikenhet och min kreativitet.

Är du också en av tusentals männskor i Sverige som matar fåglar vill jag påminna om och knuffa för SOFs årliga kampanj ”Vinterfåglar inpå knuten”, där du kan delta genom att räkna fåglarna vid just din fågelmatning och sedan skicka in siffrorna till SOF, som gör en intressant sammanställning om vinterfåglarna i landet. 24–27 januari är det dags för 2014 års stora vinterfågelevenemang, så se till att ha fågelbordet uppdukat då!

Johan Råghall

JÄMTLANDS LÄNS ORNITOLOGISKA FÖRENING (JORF)
är en regional förening till Sveriges Ornitologiska Förening som verkar för fågelskydd, fågelforskning samt fågelskärdning i Jämtlands län.

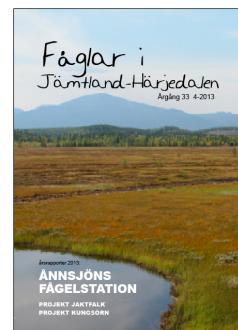
MEDLEMSAVEGIFT (till plusgiro 860309-4)
Vuxen 150 kr
Ungdom 60 kr
Extra familje- eller stödmedlem 50kr (ej tidskrift)

ADRESS c/o Elisabeth Marklund
Orrviksvägen 7
832 94 Orrviken

E-POST info@jorf.se **HEMSIDA** www.jorf.se

INNEHÅLL

Välkommen	02
Sammanfattning av 2013	04
Projekt Dubbelbeckasin	06
Fjällrutter	10
Restaureringsarbete i Ånn	12
Ringmärkning	14
Kärt återseende	17
Kungsörn i Jämtland	18
Projekt Jaktfalk	20
Jaktfalk & kungsörn i Härjedalen	22
Kalendarium	24

Omslag: En av de restaurerade myrarna i Ånn. Foto: Ulla Falkdalén.

FÖRENINGEN ANN SJÖNS FÄGELSTATION
äger och driver en forskningsstation för fågelforskning och
miljöövervakning i Jämtlandsfjällen i samarbete med JORF.

MEDLEMSAVGIFT (till plusgiro 854551-9)
Privatperson 150 kr
Organisation 500 kr

ADRESS Handöl 563
830 15 Duved (OBS! Endast juni-augusti)

TELEFON 0647-722 10

E-POST info@annsjon.org

HEMSIDA www.annsjon.org

SVÄRIGES ORNITOLOGISKA FÖRENING (SOF)
är riksföreningen för fågelskydd, fågelforskning och
fågelskådande. Föreningen ger ut publikationerna Vår
Fågelvärld, Ornis Svecia, Fågelvänner och Fågelåret.

HEMSIDA: www.sofnet.org

Sammanfattning av verksamheten 2013

text: Johan Råghall och Thomas Holmberg

Informationslokalen

Arbetet med att färdigställa den nya informationslokalen fortsatte under året dels genom några arbetshelger där föreningsmedlemmar deltog och dels med hjälp av tillfällig fågelstationspersonal under sommaren. Bland annat målades och oljades det både inne och ute och det planerades för den utvändiga trappan till plattformen på taket. Dessutom fick lokalen belysning.

Projekt Dubbelbeckasin

För femte året i följd samarbetade vi med flyttfågelforskare från Lunds Universitet och de spänande studierna kring dubbelbeckasinernas flyttvanor fortsatte.

Två nya mindre lekar hittades på Getryggen nära Storulvån. Nätfängst och ringmärkning på fem olika spelplatser, inklusive de två nya, under perioden 23–27 maj resulterade i 33 nymärkningar och 7 kontroller av beckasiner som fångats av oss tidigare år. 16 fåglar försågs med ljuslogg, men vi återfick endast en logg. Den var å andra sidan från 2011 och gav information om nästan två kompletta flyttningar mellan Jämtland och Afrika.

En pilotstudie där tre fåglar försågs med radiosändare i en sele på ryggen föll väl ut, vilket banar väg för mer detaljerade följningar via satellit framöver. Daglig ra-

diopejling under en veckas tid av totalt 15 individer gav ytterligare information om beckasinernas lokala rörelser.

Ånnsjödagen

På Ånnsjödagen den 1 juni inbjöd fågelstationen till sedvanligt dagsprogram. Det började med morgon- och förmiddagsskådning i Ånn. Drygt 40 personer besökte de bemannade tornen och gömslena. På eftermiddagen serverades fika på fågelstationen i Handöl och de som ville fick gå en uppskattad tipsrunda. Jan Östlund höll en bildvisning och berättade om fåglar och fågelfotografering i Nordnorge i samband med den goda middagen som intogs på Handöls Värdshus.

Avslutningsvis följde ungefär 30 personer med på en nattvandring till dubbelbeckasinleken på Högåsen. Vädret var bra och beckasinerna visade upp sig fint, så de besökarna kunde nöja vandra neråt Enafors i den ljusa försommarnatten.

Myrinventering

Fågelinventeringen på myrarna har i år genomförts för 25:e gången. Eftersom inventeringen firar kvartssekel kommer vi att göra en mer omfattande sammanställning, som dock ännu inte är klar. Årets mest intressanta resultat var det stora antalet dvärg-

måsar med flera par häckande vid Dolparna i Ånn. Tyvärr övergavs kolonin i förtid, kanske pga. ihållande kyligt väder.

Fjällruttsinventering

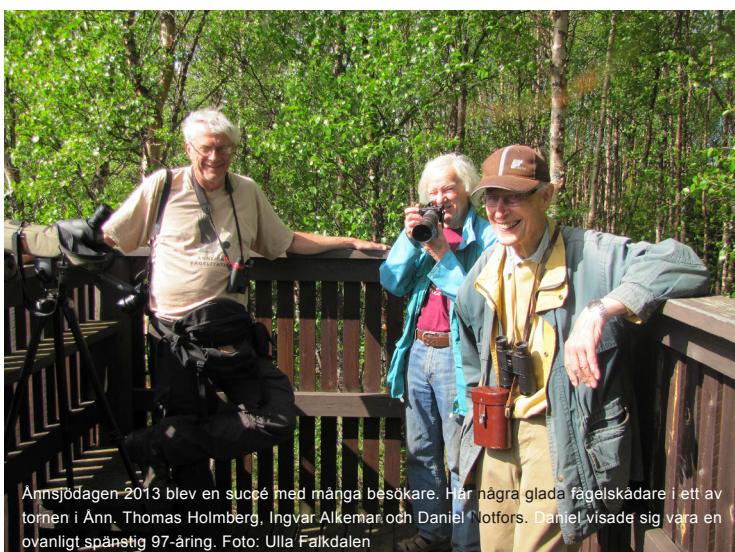
Det var 14:e året som projektet med fjällrutter bedrevs. Samtliga 15 rutter i Ånnsjöområdet inventerades, medan rutterna på Flatruet och Stekenjokk inte inventerades. Säsongen präglades av ytterligare en sommar med få smågnagare, vilket medförde att relativt få rovfåglar, ugglor och fjällabbar räknades.

Ringmärkning

Säsongen spolierades i ett tidigt skede av ett par allvarliga fall av skadegörelse riktade mot ringmärkningsverksamheten, vilket medförde stora ekonomiska förluster för fågelstationen. Endast ett par hundra fåglar ringmärktes. Det motsvarar blott ungefär en femtedel av det normala.

Storulvsvägen med Sylarna i bakgrunden. Foto: Ulla Falkdalen

Annsjödagen 2013 blev en succé med många besökare. Här några glada fågelskådare i ett av tornen i Ann. Thomas Holmberg, Ingvar Alkemar och Daniel Notfors. Daniel visade sig vara en ovanligt spänstig 97-åring. Foto: Ulla Falkdalen

Julian Klein målar fågelsstationens byggnaden. Foto: Ulla Falkdalen

Barbara Kühn med fjällabbar. Foto: Britta Kjellberg

PROJEKT Dubbelbeckasin

För femte året i rad var vi under en långhelg i slutet av maj på plats hos dubbelbeckasinerna i Storulvåfjällen. Två nya lekar hittades på Getryggens sluttning, men endast en fågel med ljslogg återfångades. Å andra sidan var det en fågel från 2011 som gav oss information om nästan två hela flyttningar mellan Jämtland och Afrika! En pilotstudie där radiosändare sattes i sele på ryggen hos tre fåglar föll väl ut. Detta banar väg för mer detaljerade följningar via satellit under kommande år.

text: Åke Lindström och Peter Bahlenberg foto: Åke Lindström

PERIODEN 23–27 MAJ 2013 var det gamla vanliga gänget på plats för fortsatta studier av dubbelbeckasiner och deras flyttningsvanor. Fångsten vid lekarna sköttes i år av Raymond Klaassen (Holland), Åke Lindström (Lund), Robert Ekblom (Uppsala), Peter Bahlenberg, Johan Råghall, Peter Jonsson och Ellinor Wiklund (Handöl), Anders, Erik och Johan Tengholm (Uppsala) och Ernesto Alvarado (Mexiko). Under två veckor därefter arbetade Magda Zadrag, Anna Polotnicka, Patrycja Stawiarz och Bernadetta Wolczuk (alla från Polen) med att följa de radioförsedda fåglarna (se nedan). Därtill var journalist Mats Ottosson med en natt och gjorde ett reportage för Sveriges Natur.

Detta år bestod arbetet av fem huvudsakliga delar: återfångst av fåglar som året före fått ljsloggar ("logg-fåglar"), sätta på nya loggar, sätta på några enstaka konventionella radiosändare som pilotstudie för kommande satellitföljningar, spåra radiosändarfåglarna dagarna efter att de fick sin sändare, och tack vare att fältstyrkan var så stor lade vi också lite extra krut på att hitta nya spel.

ANTALET ÅTERFÅNGADE LOGG-FÅGLAR har varierat stort mellan åren. År 2010 fick vi tillbaka 3 logg-fåglar av 10 möjliga, men inte en enda året därför av 17 möjliga. I fjol (2012) gick det över

all förväntan, då hela 9 fåglar med logg återfångades. Med detta i färskt minne var förhoppningarna höga inför 2013, men det blev åter en flopp. Inte en enda logg från 2012 fick vi tillbaka! Vid närmare koll av våra anteckningar visade det sig dock att två fåglar som fått en logg under 2012 faktiskt fångades, men de hade tappat sin ljsmätare. Både loggens form och sättet den fästes på ringen hade ändrats något mellan 2011 och 2012 – uppenbarligen var förändringen inte till det bättre.

En rejäl tröst blev dock den enda loggfågel som återfångades uppe på Stråtenleken kvällen den 25 maj. Den hade en logg från 2011 på sig som vid senare analys visade sig innehålla nästan två hela flyttningar mellan Jämtland och Afrika. Flyttningen påminde mycket om de andra fåglarna, med en lång nonstop-flygning till strax söder om Sahara. Dessutom hade fågeln båda åren flyttat nästan på exakt samma datum och följt en mycket liknande väg. Extra spännande är att denna individ ringmärktes på Stråto-leken (leken som försvann) redan 2009 och sedan kontrollerades på Stråten både 2010 och 2011 (då loggen monterades). När vi återfångade den hade den alltså gjort minst fem resor tur och retur till Afrika, varav de två senaste registrerats i detalj av oss.

Sammanlagt besöktes fem olika lekar för fångst, varav Stråten besöktes två gånger

eftersom kraftig vind första kvällen gjorde att bara två fåglar kunde fångas. Totalt fångades 40 dubbelbeckasiner varav 7 var märkta tidigare år. 16 nya loggar sattes på. Första kvällen fick vi också en "bifångst" i form av en vacker ringtrast i väntan på att dubbelbeckasinernas spel skulle komma igång (se bild).

DEN GEOGRAFISKA PRECISIONEN vi får med ljsloggarna är ganska dålig (± 200 km). Den räcker gott för att kartlägga flyttningsresan i stort, men det finns en massa spännande detaljer vi vill ha reda på. Var och i vilken biotop håller fåglarna hus på hösten precis när de lyfter för sina 600-milafärder söderut? Dessa lokaler måste vara mycket rika på föda och fåglarna mycket feta. Vilken flygväg tar fåglarna mer i detalj? Stannar de ibland i oaser i Saharas södra delar? I vilken biotop sitter de på vinterkvarteren i Kongo? Var i Nordeuropa och Sydsverige rastar de på våren innan de flyger in till sina spelplatser? Detta är ännu okända delar av fåglarnas fantastiska resor som vi kan få klarhet i ifall vi kan förbättra precisionen i följdningarna.

Då måste vi använda annan utrustning: antingen GPS-mottagare (± 10 m) eller radiosändare som spåras med satellit (± 1 km). Dessa utrustningar måste dock monteras på fåglarnas rygg och erfarenheterna

Raymond Klaassen med den ringtrast som oväntat fångades första kvällen.

från sådana studier av vadare är ännu ofullständiga. Därför vill vi gå långsamt fram för att prova fram en utrustning som passar fåglarna. Tre individer fick därför i år konventionella radiosändare som vi satte fast som om de vore GPS-mottagare eller satellitsändare (som är av ungefär samma storlek). Detta i form av en liten ryggsäck (se bild). Fåglarna pejlates sedan dagligen från marken under en dryg vecka. För att avgöra om de på något sätt hindrades av ryggsäcken ville vi göra visuella observationer av de tre fåglarna. Därför stöttes fåglarna upp en gång varje dag, och observationerna visade att de flög och betedde sig till synes helt normalt. Nästa år hoppas vi kunna sätta på satellitsändare på ett par fåglar för att se att de klarar hela resan. Går detta bra kommer vi långsamt att gå över till GPS-försedda loggar vilket kommer att

öppna för hisnande detaljstudier av flyttningen. Som bonus kan vi under häckningstid få reda på vilka lekar de besöker vilka nätter, och kanske även hitta nya lekar på ett enkelt och bekvämt sätt.

KVÄLLEN DEN 24 maj upptäcktes två nya spelplatser nära varandra, ungefär halvvägs mellan Storulvåns fjällstation och den sedan tidigare kända spelplatsen på Getryggens sydslutning. Den ena leken upptäcktes efter regelrätt inventering av slutningen rakt ovanför fjällstationen och ca två kilometer norrut längs Storulvåvägen, medan den andra upptäcktes mer av en slump av hemvändande ringmärkare från Getryggen! Det var bara 550 m mellan spelnen, vilket är ovanligt lite. I Handölsdalen är avståndet mellan kända spelplatser vanligen 2–3 km, och området för de nya

spelplatserna passar bra in i detta mönster. De nya spelplatserna ligger på knappt 900 möh. Efter att Stråtö-leken upphört att existera (inget spel på platsen för tredje året i följd) ligger nu samtliga spelplatser i Handölsdalen mellan 850–900 möh.

Båda spelen var ganska små, med ungefär 5–6 hanar vardera. Kvällen efter upptäckten fängades två respektive fem fåglar på dessa båda leken. Kommande säsongs nätfångst får visa i vilken utsträckning individerna på dessa spelplatser flyttar fram och tillbaka. Inga av fåglarna som fångades i år bar ring sedan tidigare. En intressant notering är att en ensam spelande hane observerades strax ovanför de nya spelplatserna våren 2010. Kanske fanns redan då en lek i området; kanske har de nya lekarna etablerats sedan dess.

Vi inventerade också området rakt söder

En dubbelbeckasin med en "ryggsäck" med radiosändare på. Detta var en pilotstudie för att nästa år kunna sätta på sändare som följer fåglarna via satellit.

om Storulvåns fjällstation, upp mot Lill-Ulvåfjällets nordslutning. Fem inventeringsrutter fördelade öster och väster om sommarleden mot Sylarna avverkades, men inga beckasiner observerades. Bitvis finns till synes lämplig biotop, men kanske är området för lågt liggande, för flackt och har åtminstone närmast fjällstationen för mycket björkskog för att vara riktigt attraktivt för dubbelbeckasinerna.

Slutligen inventerades Tväråklumparnas sluttning ned mot Storulvåvägen, från Lill-Getryggens spelplats och upp till Norder-Tvärån. Vegetationskartan indikerar en del gynnsam terräng, särskilt nära Norder-Tvärån, och avståndet från Lill-Getryggen skulle passa väl in i mönstret för övriga spelplatser. Mest intresse ägnades 900-metersnivån, men inga ytterligare spelplatser hittades.

UTÖVER DE TRE fåglarna som fick äran att prova ut ”ryggsäckar” för kommande säsongsers spårning, försågs ytterligare tolv individer med radiosändare som limmades fast på ryggen med vanligt ”superlim”. Dessa sändare sitter kvar i upp till någon månad innan nya fjädrar växer ut och limmet lossnar. Syftet med radio-märkningen var i år att studera lokala

rörelser snarare än tidigare års boletrning. Sändarna monterades därför mest på hanar, vilka också fångas i större antal än honor.

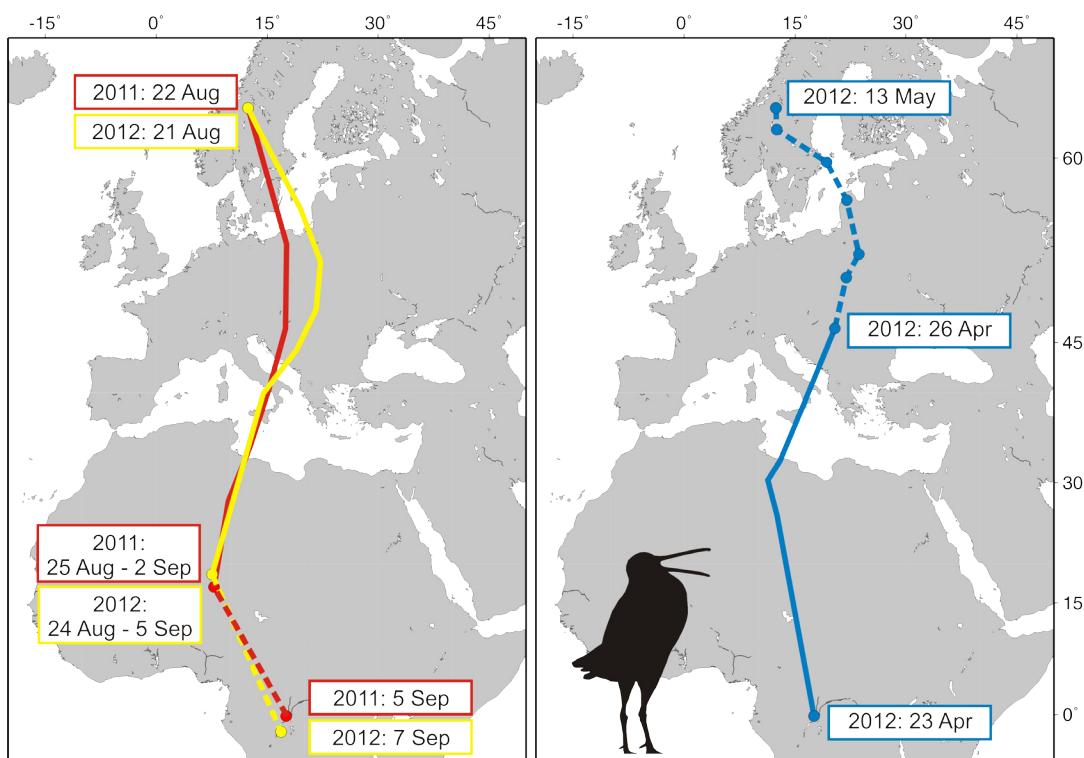
Samtliga sändare monterades på endera av två utvalda spelplatser, och de flesta fåglarna stannade kvar vid märkplatsen. Ett par fåglar återfanns under pejlingsveckan nära båda spelplatserna. Vi har också tidigare sett ett visst utbyte mellan spelplatserna i området. Det mest anmärkningsvärda resultatet från årets pejling var att fåglarna på den ena spelplatsen sällan återfanns mer än 200–300 meter från själva spelplatsen under dagtid. Tidigare år har vi på andra lekar återfunnit fåglarna 1–2 km från spelplatsen under dagtid. Resultatet kan tolkas som att spelplatsen ligger mitt i ett område som är mycket rikt på föda.

Fåglarna pejlates dels manuellt av vårt polska team, dels automatiskt med en stationär radiomottagare på en av spelplatserna. Den senare sparar tidpunkten för alla signaler den tagit emot från någon av de använda sändarna, och kan exempelvis visa vilka individer som befann sig på spelplatsen under vilka tider.

Av de nio individer som loggades av den stationära mottagaren uppehöll sig sju inom räckhåll för mottagaren under större delen av dygnet, vilket bekräftas

av de manuella pejlingarna. Det betyder att födosök sker i närområdet. Två individer gjorde längre dagliga utflykter, men återvände under nattimmarna. Den ena fanns på plats nära spelplatsen redan vid 21-tiden, den andra först vid midnatt. Båda stannade dock bara till 02, innan de försvann utom ”hörhåll” för radiomottagaren. De nattliga besöken på den ena spelplatsen tycks ha varit del i en övergångsperiod under vilken dessa två individer bestämde sig för att byta spelplats.

Den manuella pejlingen ger vanligen bara en position per pejlingsdag, men våra mänskliga pejlare kan å andra sidan röra sig genom området för att leta reda på fåglar som rört sig iväg från spelplatsen där de märktes. Signalen från en av de tolv märkta beckasinerna försvann omedelbart, och en försvann efter ett par dagar. De tappade signalerna beror troligen på att sändaren slutat att fungera, men kan också bero på att fågeln lämnat dalgången, eller fallit offer för en rovdjur. De flesta sändarna fungerade dock utan problem, och gav oss en bra bild av hur hanarna på två av Handölsdalens lekar rör sig i närheten av spelplatserna under dygnet.

Illustrering av flyttningvägarna för den logg-fågeln som återfångades. Notera särskilt den stora likheten i datum och flyttväg på de båda höstflyttningarna! Grafik: Raymond Klaassen.

Fjällrutan **Ulvåtjärn**

År 2000 började fågelstationen inventera fjällrutter. I år inventerades de sårunda för fjortonde gången. Alla rutter har dock inte inventerats årligen.

text: Thomas Holmberg foto: Jennie Wadman

EN AV DE rutter som inventerats flest gånger är Ulvåtjärnsrutten. Den har inventerats tolv gånger till och med 2013. Rutten inventerades inte 2004 och 2009. I skrivande stund saknar jag dock fortfarande resultaten från 2013.

Ulvåtjärnsrutten startar vid Ulvåtjärnsstugan, sex kilometer väster om Storulvåns fjällstation. Först går den rakt söderut förbi Ulvåtjärnen och svänger sedan österut uppför Storulvåfjällets sluttning. Den passerar fjällets topplatå och går sedan neråt igen och slutar när man kommer ner till leden mellan Storulvån och Sylarna.

Storulvåfjället är ett typiskt lågfjäll. Toppen ligger på drygt 1 000 möh. och förutom Ulvåtjärnen finns inga större vattensamlingar längs rutten. Rutten ska spegla den typiska fågelfaunan på lågfjällsnivå.

TOTALT HAR 43 arter observerats under åren. Inte oväntat är ängspiplärka den vanligaste arten och den har observerats vid samtliga inventeringar. Antalet noterade ängspiplärkor har varierat mellan 2 och 21. Observationer under ett enskilt år är ett dåligt mått på populationsstorleken då resultatet i hög grad påverkas av väderförhållanden och vem som inventerar. Först då man ställer samman resultaten från flera år kan man dra slutsatser om populationsvägningar. I ängspiplärkans fall finns en antydd nedåtgående trend. Under åren 2000–2003 observerades i genomsnitt 13 individer vid varje inventering. Det hade sjunkit till drygt 7 under 2010–2012.

Alfågel ses sporadiskt i Ulvåtjärnen, men här finns ingen tydligökande eller minskande trend. Samma sak gäller blåhake som ofta sjunger i videsnåren i början av rutten. Ett fjällabbpar brukar regelmässigt observeras vid Ulvåtjärnen, och arten har noterats med en eller två individer vid alla inventeringar utom två. Den saknades 2012, som var ett mycket dåligt gnagarår. Fjällabbar ses dock ofta i fjällen även under dåliga gnagarår, men de sluter sig då ofta samman i större grupper som drar omkring på jakt efter mat. Insekter verkar vara en viktig föda under sådana år. Uppenbarligen klarar de att överleva på det,

men för häckningen krävs dessutom att det finns lämlar eller andra gnagare att tillgå. Som regel försätter dock fjällabbarna från fjället ganska tidigt under sommaren. Kanske återgår de då till sitt pelagiska liv i Atlanten, där de normalt tillbringar nio av årets tolv månader.

Fiskmås är en annan vanlig art efter rutten. Den har noterats alla år utom ett, men med max tre individer. Man får ofta höra bekymrade kommentarer från fiskare om hur fiskmåsen blir allt vanligare och det märks tydligt att den inte är populär då den är känd för att kunna sprida fisksjukdomar. Det sägs också att den inte fanns förr utan har invaderat fjällen under senare år. Vad som menas med ”senare år” är dock oklart. Under de 25 år som fågelstationen har bedrivit sin verksamhet har den funnits där, men utan tydlig trend till ökning. Vi kan följa utvecklingen både genom fjällrutternas och myrfågelinventeringarna. Inte heller vid Storulvåfjället finns några tecken till ökad förekomst.

De vadare som ses, främst ljungpipare, rödbena och småspov, uppvisar inte heller några större förändringar över tid. Det är också roligt att konstatera att fjällpipare observeras återkommande även på så pass låg nivå som Storulvåfjället. Den är dock inte lättinventerad och hittills har den bara setts ungefär vart fjärde år. Sannolikt är den mer regelbunden än så, men fjällpiparen är diskret både till utseende och lätesyttringar och den är lätt att förbise när det blåser på fjället.

I DISKUSIONERNA OM växthuseffekten påverkan på fjällmiljön uttrycks ofta farhågor för att trädgränsen kommer att flyttas uppåt och att rena fjällarter kommer att minska och arter från skogslandet kommer att flytta fram (eller snarare upp) sina positioner. En känslig indikator på det är lövsångaren som man ofta finner i de översta videsnåren. Det gäller även på Storulvåfjället. Den observeras så gott som varje år med enstaka individer. Den fanns med redan första året, men antalet har inte ökat under de fjorton år som gått. Fjorton år är dock ingen lång period i det här sammanhanget, men antag vi invent-

erar i femtio år till. Då blir kanske bilden en helt annan!

TOTALT HAR VI 15 fjällrutter i Ånnsjöområdet. De varierar i längd mellan 3–8 kilometer och är valda så att de ska spegla fjällfågelfaunan på olika nivåer och på olika fjäll i området. Förutom på Storulvåfjället finns rutter i Bunnerfjällen, på Blåhammarfjället och på Skurdalshöjden. Dessutom finns några fjällrutter på Flatruet och i Stekenjokk. De inventeras dock inte lika regelbundet, men är ändå värdefulla som komplement. Rutterna är lagda så att de ska kunna nås från bilväg och inventeras under en dag. Inventeringsmetoden är vanlig sk. linjetaxering.

Vi avser att fortsätta inventeringarna tills vidare för de utgör en bra och enkel metod för att följa de vanliga fåglarnas förekomst på fjällheden. Alla intresserade är välkomna att delta förutsatt att man känner igen de vanligt förekommande arterna till utseende och läte.

Myrarna är återställda i Ånn

text och foto: Ulla Falkdalen

Inför 2014 har flera förbättringar gjorts för våtmarksfåglar och fågelskådare i Ånn. En hel del träd och buskar i viken utanför "Lagunen" är borttagna och alla stora diken som dränerat myren kring den spångade leden är igenlagda.

GENOM LÄNSSTYRELSENS

PROJEKT Life to ad(d)mire har det under sommaren 2013 gjorts en hel del jobb för att restaurera våtmarken söder om Ånn vilket kommer att gynna både fåglar och fågelskådare. Det har avverkats många träd och buskar kring Vallaviken och grävmaskinisten Kjell Arne Eggen har gjort ett storartat jobb med att lägga igen de 3–6 meter breda och två kilometer långa diken som grävdes i slutet av 1800-talet. Dessa diken som dränerat och torkat ut Harråmyren har också medverkat till att material transporterats ut och fyllt upp Vallaviken i Ånnsjöns norra del.

På 5–10 års sikt hoppas man att den

relativt torra myrmarken i fågelskyddsområdets norra del ska bli betydligt blötare och likna det gölrika myrområdet vid Dolparna.

Som de flesta besökare noterat behövs också åtgärder i den snart igenväxta Lagunen, så att simsnäpporna åter kan simma fram till de två gömslen som finns där. Projektledaren Lisa Temming lovar att man kommer att gräva bort delar av vegetationen i Lagunen under 2014. Planen är att ta dit en maskin som kan gå på vatten. Man hoppas också kunna skapa ett par små holmar i vattnet som fåglar kan häcka på. Ånnsjöns fågelstation levererade en önskelista med åtgärder inför starten av detta

Life-projekt och vi gläder oss över det som hittills är genomfört och kommer att göras kommande år. På önskelistan finns även müddring i Vallaviken, men det är osäkert om det hinnas med i detta projekt. Om det inte blir gjort innan projektiden löper ut 2015 får vi hoppas på ett nytt projekt som fortsätter det goda arbetet med att förbättra våtmarkerna i det värdefulla Natura 2000-området Ånnsjön.

NATURA 2000 ÄR ett nätverk av områden för EU:s mest skyddsvärda arter och naturtyper. Syftet med nätverket är att skydda mångfalden av dessa för framtida generationers räkning. Varje medlemsland

ansvarar för att bevara och skydda sina områden på så vis att naturvärdena bevaras. I Jämtlands län finns drygt 200 Natura 2000-områden om totalt ca 600 000 hektar. Life är EU:s miljöfond. Den har funnits sedan 1992 och hjälper till att finansiera projekt inom skydd och skötsel av natur- eller miljöprojekt.

Life Nature är en del av Life och finansierar endast arbete inom befintliga Natura 2000-områden.

Projektet Life to ad(d)mire, som i sin tur är en del av Life Nature, är ett samarbete mellan sju länsstyrelser, Naturvårdsverket och EU. Inom ramen för detta ska man mellan 2010 och 2015 återställa 35

utdikade och igenvuxna våt- och myrmarker. Förutom länsstyrelsen i Jämtlands län, som är projektledande, deltar också länsstyrelserna i Östergötlands, Dalarnas, Jönköpings, Kronobergs, Västernorrlands och Skånes län.

De fem områden i Jämtland som ingår i Life to ad(d)mire är Ånnsjön, Tysjöarna, Brötarna, Öjsjömyrarna och Blekbäcken-Stensundet.

Kostnaden för projektet Life to ad(d)mire uppgår till 6,8 miljoner euro. EU betalar 50 procent medan Naturvårdsverket och de sju länsstyrelserna går in med 30 respektive 20 procent.

Ringmärkning

vid Ånnsjöns fågelstation

Sedan 1988 har fågelstationen genomfört standardiserade ringmärkningar varje sommar, vanligen från slutet av juni till slutet av augusti. Ringmärkningssäsongen 2013 drabbades dessvärre tidigt av två allvarliga fall av skadegörelse mot fågelstationens verksamhet.

text: Lars Falkdalen Lindahl

DE SAMMANLAGDA EKONOMISKA

förlusterna denna sommar torde uppgå till ca 35 000 kr, vilket självfallet är ett hårt slag mot den lilla ideella föreningen som vi är. Allvarligt är förstås också att vi på grund av dessa skadegörelser inte kunnat genomföra säsongen som planerat utan endast ringmärkt ett par hundra fåglar, ungefärligen femtedelen av det normala.

Varför gör då någon detta mot en grupp frivilliga som arbetar med att öka kunskapsnivåerna om fåglar och deras utveckling? Tyvärr har vi fått inse att personen, eller möjligen personerna, bakom skadegörelsen är av uppfattningen att ringmärkning är djurplågeri och att vad vi gör faktiskt skadar fågellivet istället för att tvärtom skydda det vilket förstås är vårt syfte.

I normala fall publiceras vi i årsrapporten en sammanställning av årets ringmärkning, men i och med att det inte finns så mycket att presentera om 2013 års ringmärkning tänkte jag istället ta tillfället i akt att berätta lite om ringmärkning i ett vidare perspektiv. Jag kommer förklara varför det görs, hur det görs och hur arbetet rent konkret kommer fåglarna till gagn.

SYFTET MED RINGMÄRKNING är att samlas in data om de fåglar som ringmärks,

vilket ger ett grundmaterial till forskning. Mycket kan man ta reda på bara genom att räkna fåglar, vilket vi också gör. Men ringmärkningen svarar på flera ytterligare frågor som är mycket svåra eller helt enkelt inte möjliga att besvara med andra typer av undersökningar. Ju mer kunskap vi kan sammanställa om fåglar, desto bättre möjligheter får vi att skydda dem.

Den allra största fördelen med ringmärkning är möjligheten det ger med att följa enskilda individer. Detta används för att till exempel avgöra hur länge fåglar lever och hur de flyttar mellan olika områden, något som är oerhört viktig kunskap vid fågelskyddsarbete. Fortfarande idag, över 100 år sedan ringmärkning påbörjades i Sverige, görs viktiga upptäckter vad gäller flyttning och migration med hjälp av den ringmärkning som Ånnsjöns fågelstation är en del av.

Det kanske främsta syftet med ringmärkning idag är dock övervakning av populationer. Vi kan studera hur många unga fåglar som lämnar boet och överlever för att bli vuxna fåglar, samt hur många vuxna fåglar som överlever fortplantningssäsongen och flytten. Blir det till exempel en sommar med dåligt väder kan vi direkt se ett utslag av detta i

våra data där vissa arter, ofta insektsätande arter som övervintrar i Afrika, drabbas betydligt mer än andra.

All denna information som samlas in och sedan behandlas av forskare utgör en grund i ett framgångsrikt fågelskyddsarbete, både lokalt och globalt.

VID RINGMÄRKNING ANVÄNDS

oftast tunna och mjuka slöjnät gjorda av svartfärgad polyester för att fänga fåglarna. Vanligen är de tillverkade i Japan. Dessa är konstruerade för att fåglarna ska fångas så skonsamt som möjligt. Näten sätts upp tidigt på morgonen och kontrolleras därefter var 30:e minut innan de stängs för dagen ca 6 timmar senare. Det finns även andra sätt att fångar fåglar, till exempel används fällor av olika typer. Detta är inte något vi använder på Ånnsjöns fågelstation, men även dessa är förstås konstruerade för att inte på något sätt skada fåglarna som fångas.

När en fågel har fångats plockas den försiktigt ur nätet och förs omgående i tygpåsar till en ringmärkningsplats, ofta en liten bod eller stuga. Där identifierar ringmärkaren art, ålder och kön på fågeln som också förses med en ring i en för fågeln lämplig storlek. Varje ring är som en per-

En fångad talgoxe tas ur slöjnen av Meera Lee Sethi, en av våra tidigare medarbetare. Foto: Lars Falkdalen Lindahl

sonlig namnlapp och har ett unikt nummer som bara den aktuella fågeln får. De ringar vi använder är extremt lätta och vanligen gjorda av aluminium. Vissa arter som ofta befinner sig i en havsmiljö får dock stålringar för att ringarna annars skulle kunna brytas ner under fågelns livstid, men även dessa väger mycket lite i förhållande till fågelns vikt.

Undersökningen avslutas med att en rad mått tas på fågeln, bland annat vinglängd, vikt och hur den ruggar sina fjädrar (byter fjäderdräkt). Så snart undersökningen är klar släpps fågeln åter och med lite tur fångar vi den igen ett annat år. Ännu mer intressant är förstås om någon annan ringmärkare fångar fågeln i en annan del av världen, vilket vi då så småningom får besked om.

De data som samlas in sammanställs först på papper och sedan digitalt för att slutligen skickas in till Nationalhistoriska riksmuseet i Stockholm där det används av forskare i olika typer av undersökningar.

PÅVERKAS FÅGLAR AV ringmärknin-
gen? Det korta svaret är nej. Det är helt avgörande för forskningssyftet att fåglarna inte påverkas negativt av att ringmärkas och sedan bära ringen. Om så hade varit fallet hade inte ringmärkning varit av något värde för vetenskapen! Man har i ett flertal studier visat att ringmärkta fåglar snabbt återvänder till ägg och ungar när de släppts

och återupptar den syssla de hade innan de fångades. Långväga flyttare fortsätter som om inget hade hänt att färdas tusentals kilometer mellan häcknings- och övervintringsområden.

DET ÄR SOM det ser ut nu inte säkert att det blir en normal sammanhållen ringmärkningssäsong nästa sommar. Kanske är det mer troligt med mindre och mer specifika ringmärkningsprojekt under vissa veckor. Jag vill poängtala att detta egentligen inte har så mycket att göra med sabotagen. Problemet är främst det generellt låga intresset för ringmärkningen i Handölen från lokala fågelskådare i Jämtland.

Vi får varje sommar ett stort antal intresserade ringmärkare från andra delar av Europa, vilket är otroligt roligt. Det krävs dock mycket arbete att få detta att fungera med nya mäniskor som anländer varje vecka. Ofta handlar det om mycket skickliga och erfarna ringmärkare, men de måste förstås fortfarande undervisas om svensk ringmärkning och våra rutiner lokalt. Detta gör en ringmärkningssäsong väldigt arbetsintensiv och krävande att ta ansvar för på egen hand. Vi har dock samlat på oss ett gediget material sedan starten 1988, vilket kan användas i framtidens studier, samt givetvis för jämförelser när ringmärkningen åter kommer i gång.

För den som är intresserad av att prova på ringmärkning kommer det säkerligen

även framöver finnas möjlighet att göra detta hos oss. Exakt i vilken form det blir är dock oklart just nu, men vi återkommer med mer information på hemsidan närmare sommaren. Det finns förstås även andra platser man kan prova ringmärkning på, till exempel övriga fågelstationer samt på Frösön där fåglar ringmärks en gång i veckan under sommaren av en grupp inom JORF ledd av Thomas Holmberg.

JAG VILL SLUTLIGEN tacka samtliga deltagare i 2013 års ringmärkning, inte minst de långväga besökarna Barbara Kühn, Julian Klein och Flora Bitterman, som trots stor besvikelse över att vi inte kunde ringmärka som vanligt hjälpte till att snabbt städa upp efter skadegörelsen. Ett varmt tack också till alla ni som på ett eller annat sätt har visat ert stöd efter sommarens händelser!

Om du vill bidra till att motverka effekterna av sabotaget så är vi mycket tacksamma för både stora och små bidrag till ny ringmärkningsutrustning! Eventuella bidrag skickas enklast till föreningens plusgirokonto, 85 45 51-9.

Vänster: Ringmärkning av en bergfink i Ånnsjödeltat.
Foto: Lars Falkdalen Lindahl

Nedan: Ringmärkt större strandpipare. Foto: Andreas Tepte.

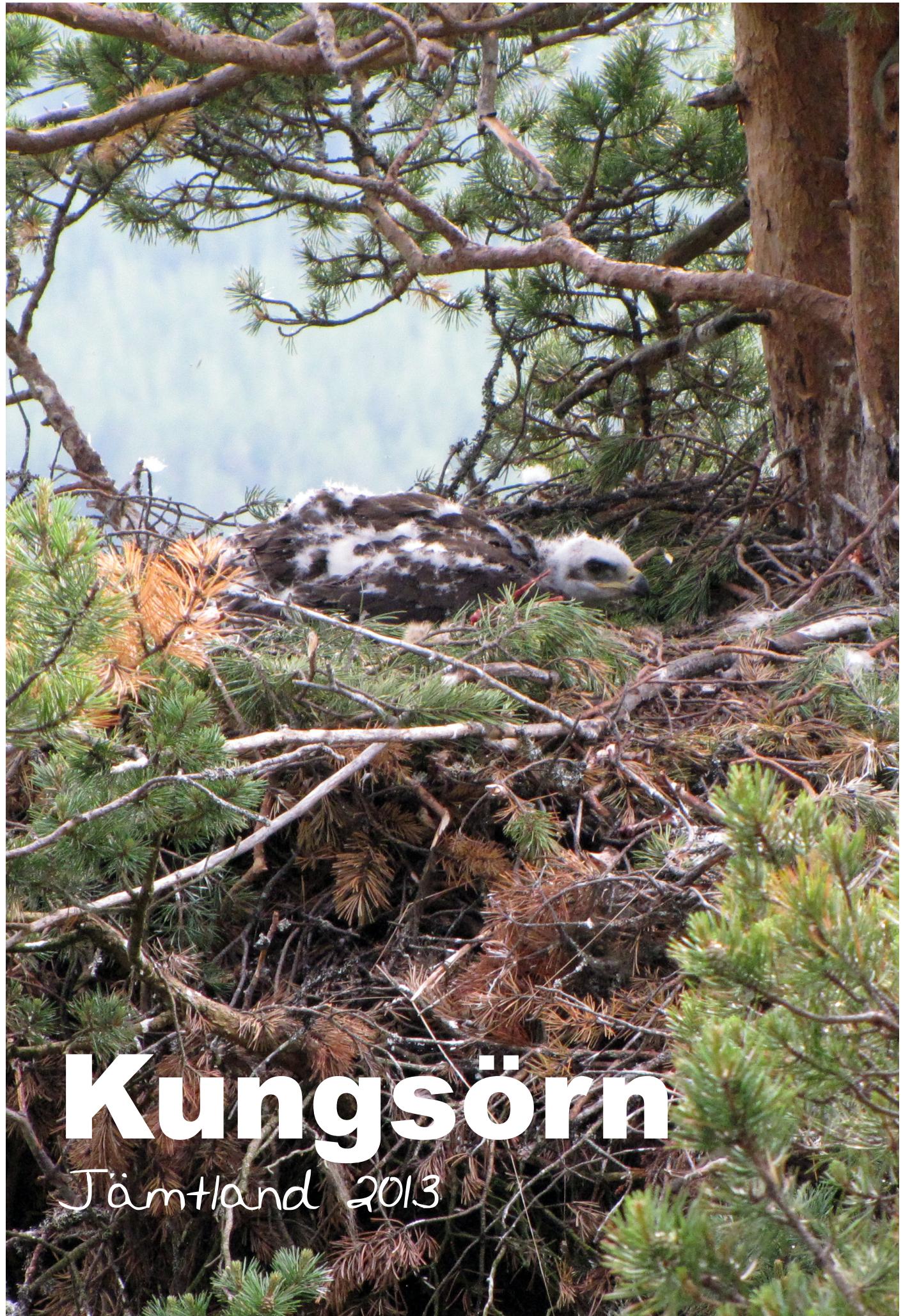

Kärt återseende

VI ÄR PÅ nordöstra spetsen av Sulawesi (tidigare Celebes) i Indonesien. Den här eftermiddagen har vi varit på en båttur till mangroveträskan vid naturreservatet Tangkoko. Vi är på väg tillbaka och det kommer snart att mörknna. Ute på vattnet mindre än en kilometer från land ligger några små fåglar på vattnet. Kikarna åker upp förstås. Det är simsnäppor! Kanske är det våra ”egna” simsnäppor från Ånnsjön? Den är ju en sydostflyttare som övervintrar i södra och sydöstra Asien. Rimligen har de här fåglarna ett ostligare ursprung, men det känns som ett återseende i alla fall. Det är sällan man i dessa trakter ser fågelarter som vi också har hemma i Sverige.

text och foto: Thomas Holmberg och Connie Regnerson

Kungsörn

Jämtland 2013

Jämtlands län 2013	A	B	C	D	E	Länet
Häckningar:						
A > Häckande par	5	0	1	17	0	23
B > Lyckade häckningar (med ungar)	3	0	0	15	0	18
C > Häckning med okänt resultat	0	0	0	0	0	0
D > Misslyckade/ avbrutna	2	0	1	2	0	5
E > Antal ungar	3	0	0	16	0	19
F > Antal dubbelkull	0	0	0	1	0	1
G > Antal årlig upprepning	0	0	0	5	0	5
Revir:						
H > Besatta revir = Par	10	4	7	20	6	47
I > Besatta med känd bolokal (Bmkb)	10	3	7	20	6	46
J > Besatta utan känd bolokal	0	1	0	0	0	1
K > Ockuperat sista fem åren	27	15	12	39	12	105
L > Ej ockuperat sista fem åren	11	7	3	12	1	34
M > Kända revir inklusive historiska	38	23	17	52	13	143
N > Besökta (kontrollerade)	33	23	15	49	11	131
Ringmärkning:						
O > Antal ringmärkta	1	0	0	6	0	7
P > Antal färgringmärkta	1	0	0	6	0	7
Jämförelsetal i %:						
Q > Ungar/ lyckad häckning	1,0	#####	#####	1,1	#####	1,1
R > Ungar / besatt med känd bolokal	0,3	0,0	0,0	0,8	0,0	0,4
S > Ungar/ par	0,3	0,0	0,0	0,8	0,0	0,4
T > Par av besökta	30,0%	20,0%	50,0%	40,0%	50,0%	36%
U > Lyckade häckn av besatta revir (Bmkb)	30,0%	0,0%	0,0%	80,0%	0,0%	39%
V > Missl.häckn av besatta revir (Bmkb)	20,0%	0,0%	10,0%	10,0%	0,0%	11%
X > Lyckad häckn. av besökta	10,0%	0,0%	0,0%	30,0%	0,0%	14%
Y > Besökta av kända revir	90,0%	100,0%	90,0%	90,0%	80,0%	92%

Det blev ännu ett år med klent häckningsresultat för länets kungsörnar, även om situationen var något bättre i Härjedalen. Sett i ett längre perspektiv är utvecklingen negativ.

text: Håkan Sjölin foto: Bengt Warensjö

DET SÅG BRA ut under vårvintern då mars månad bjöd på bra dagar för örnspaning och många observationer gjordes. Men vid kontroller i juni var det dock många bon som stod tomma.

131 revir kontrollerades där det konstaterades endast 3 lyckade häckningar i Jämtland medan det i Härjedalen blev 15 lyckade. Dessa 18 häckningar resulterade i totalt 19 ungar.

Härjedalens resultat gör att det ändå blev ett något bättre år än 2012 för hela Jämtlands län. Resultatet är ändå lågt i förhållande till toppåret 2011 med 34 lyckade häckningar.

HÄRJDALENS KOMMUN GOD-KÄNDE länets alpina storsatsning "Projekt örndalsen" första etapp och Länsstyrelsen beviljade dispens från artskyddsförordningen som reglerar fridlysning av djur

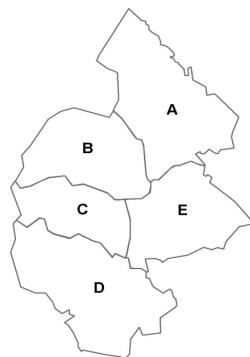
och växter. Beslutet har överklagats från Naturskyddsföreningen och SOF där även kungsörn Sverige och JORF (Jämtlands läns ornitologiska förening) står bakom.

Men exploitören fick tufft motstånd. Naturvårdsverket säger nej till planerna efter att Länsstyrelsen gett företaget dispens, med hänvisning till att det kungsörnspar som häckar i området kommer att störas. Dessa kungsörnar har dessutom varit väldigt lyckosamma med sina häckningar under flera år. Naturvårdsverket pekar också på att projektet inte beaktat kända förekomster av andra rovdjur i området.

NÄR VI SER tillbaka på de senaste 15 åren så ökar antalet kontrollerade revir och boplatser lite för varje år samtidigt som antalet lyckade häckningar och par är relativt konstanta. Detta tyder på att

utvecklingen är negativ för kungsörnen i Jämtlands län.

Den 11 januari 2013 sågs en ringmärkt kungsörn på en åtel i Dalsland. Ringen kunde avläsas och det visade sig att den hade besökt samma plats 10 år tidigare under sitt första levnadsår då tillsammans med sitt kullsyston som sågs vid ett annat tillfälle under den vintern. Örnarna har ringmärkts i samma bo i Jämtland den 19 juni 2002.

Jaktfalk

i Jämtlands län 2013

Under 2013 har jaktfalk inventerats i länets fjällvärld liksom tidigare år. Jaktfalkens roll som toppredator och dess anpassning till arktiska miljöer gör den till en god indikator för fjällmiljön och arten är mycket intressant för övervakningen av miljötillståndet i fjällen. Jaktfalken är också rödlistad och populationen är relativt liten i Sverige.

Ung jaktfalk funnen död i Smøla vindpark. Foto: Sigbjørn Sørli

INVENTERINGARNA HAR UNDER

året genomförts av Länsstyrelsen i Jämtlands län och Projekt Jaktfalk. Samarbetet medför en hög täckningsgrad i förhållande till kostnaderna.

Trots minskade resurser har inventeringen kunnat genomföras genom att medel nyttjats inom miljöövervakning av fjällfåglar. Intill norska gränsen har vi tack vare pågående jaktfalkinventering på norsk sida även kunnat kontrollera några gränsöverskridande revir.

FÄLTINVENTERINGEN BESTÅR

AV två delar. Dels inventering under vårvintern för att lokalisera par av jaktfalk och därefter ett återbesök under juni för att kontrollera eventuellt häckningsresultat. I några fall sker endast sommarkontroll. Vid kontroll av häckningsframgång används ibland helikopter och ungarna fotograferas för att kunna kontrollräknas i efterhand.

UNDER ÅRET HAR 58 lokaler kontrollerats vilket är näst intill alla länets kända häckningslokaler. I 12 av dessa har häckning eller etablerade par noterats. Resultatet blev 9 lyckade häckningar med totalt 25 ungar vilket ger ett snitt på 2,8 ungar per lyckad häckning. Sommarkontrollerna genomfördes 12–27 juni.

ÅRETS RESULTAT VISAR på ytterligare ett dåligt år för jaktfalken, med få lyckade häckningar. Vi ser dock en viss återhämtning från föregående år då kullstorleken ligger närmare den genomsnittliga.

Trenden med få etablerade par kvarstår. Under året hittades endast tolv par vilket är mycket lågt sett till tidigare år. En viss varians kan härföras till genomförandet av inventeringen men antalet par har halverats på tre år.

En förklaring kan vara att de vuxna fåglarna lämnar områdena när häckningen inte inleds alternativt avbryts på ett tidigt stadium. Men det kan även signalera om en minskande population i länet och om det stämmer är det en kraftig minskning på kort tid. Detta medför att kommande års resultat kommer att vara mycket viktiga.

UNDER 2013 SKEDDE ingen

ringmärkning av jaktfalk, men en av de ungar som ringmärktes året innan i västra Jämtlandsfjällen hittades i trakterna av Lista fägelstation i allra sydligaste delen av Norge i början av mars 2013. Tråkigt nog var fågeln död, men det var intressant att få veta var den flyttat. Det bekräftar tidigare satellitsändarstudier som visat att ungfåglar från Jämtland i huvudsak ser ut att flytta till norska fjäll och kustområden vintertid.

Ungfågeln sågs redan under mellan-dagarna i närheten av Lista fuglestasjon i Norge och blev fotograferad i januari av flera fotografer. Den var inte svår att komma nära och det spekuleras i om den var utsulten eller sjuk. Det hade varit en lång period med dåligt väder på norska sydkusten vilket kan ha försämrat jaktfalkens jaktframgång.

ÄN SÅ LÄNGE har det inte byggts så många vindparker i fjällmiljö där jaktfalken häckar, men de ungfåglar som vintertid vistas vid kusterna kan riskera att kollidera med vindkraftverk.

Den 23 september 2013 hittades en död jaktfalk i Smöla vindpark i Norge. Det var en ungfågel som inte hade några synliga skador och då den låg väldigt nära turbinens fundament så förmodas den ha flugit in i själva tornet under jakt på ripa. På Smöla finns den speciella smöladal-ripan/smölälirype som är den som visat sig vara mest utsatt för kollisioner med vindkraftverken i Smöla vindpark. Det har tidigare visats både i Storruns vindpark i Jämtland och i Smöla vindpark att ripor flyger in i själva turbintornen. Jaktfalken kommer att obduceras för att utesluta att den kan ha avlidit av andra orsaker, men det mest troliga är att den kolliderat och därmed brutit nacken.

VI TACKAR ALLA som deltagit i 2013

års jaktfalkinventeringar eller rapporterat observationer inom Jämtlands län. Stort tack också till bidragsgivarna Naturvårdsverket, Alvins Fond och Fylkesmannen i Nord-Trøndelag.

Kungsörn och Jaktfalk

Härjedalen

text: Bengt Warensjö foto: Birger Johansson

Fjolårets häckningsresultat för kungsörn och jaktfalk blev sämre än på många år, inte bara i Härjedalen utan med stor samstämmighet i hela Norrland. Det är inte ovanligt att det blir så efter ett toppår som 2011. Det fanns alltså en viss förhoppning om ett bättre häckningsresultat i år.

ÅRETS INVENTERINGSSÄSONG

MED början i mars månad skulle bli mycket spänande trots brist på smågnagare och dåligt med ripor och andra hönsfåglar. Vintern är ju en flaskhals, där väder och bytesdjur många gånger blir avgörande för de här arterna som inleder sin äggläggning när snön ligger djup och vädret har svårt att bestämma sig för vår eller vinter.

I Härjedalen kom ett högtryck dock att dominera under mars månad, med soliga dagar och kalla nätter. Med andra ord en väldigt gynnsam inledning av häcknings-säsongen för båda arterna. När ungarna sedan såg dagens ljus i maj var vädret fortfarande stabilt. Förutsättningarna var alltså goda för paren att lyckas så här långt. Frågan var bara hur det stod till med födotillgången.

Kungsörn

2013 ÅRS INVENTERING i Härjedalen omfattade 48 kungsörnsrevir av drygt ett 50-tal kända. 12 jaktfalksrevir har kontrollerats.

RAPPORTER FRÅN STORA delar av Norrland visade tidigt på säsongen att det återigen skulle bli ett magert häckningsresultat. Till glädje för oss inventerare var Härjedalen ett undantag. Nya revir med lyckade häckningar upptäcktes i södra delen av landskapet där tyvärr vindkraft-exploatörer har visat intresse. Ett och annat alternativbo, som ingen haft vetskaps om tidigare, gav också utdelning.

Fördelningen av besatta revir var jämn över landskapet, vilket annars inte är så vanligt.

Årets häckningsresultat i landskapet blev till slut 17 häckande par varav 2 misslyckades. Till följd av en dubbelkull

räknades 16 ungar. Ett klart godkänt resultat med tanke på det magra resultatet i övriga Norrland.

SOM JAG NÄMNT i tidigare årsrapporter finns par som får fram ungar år efter år. De häckar säkert i ett habitat som är det bästa tänkbara. Många års inventering i Härjedalen har visat på några sådana revir, och ett av dessa är Skorvdalen ("Örndalen"). Här har kungsörnarna vid varje inventeringsbesök den senaste tioårsperioden varit framgångsrika, och så blev fallet även i år. Trots artskyddsregler som Sverige undertecknat gav Länsstyrelsen under sommaren dispens till ett stort alpinprojekt i denna dalsgång – det största som hänt i fjällvärlden sedan skidboomen på 1970- och 1980-talen. En orörd fjälldal med ett rikt växt- och djurliv kan bli en artificiell arena med skidbackar, hotell, golfbana och tusentals bäddar. Skorvdalen läter inte fint nog utan man döper om projektet till Örndalen. Örnrevirets olika boplatser hamnar mer eller mindre inom det detaljplanerade område som Härjedalens kommun låtit ta fram. Det är häpnadsväckande hur de styrande kör över miljöbalken och EU-direktiven. Men än är inte sista ordet sagt, då naturskyddet reagerat starkt och ärendet ska avgöras i mark- och miljödomstolen under vintern.

Jaktfalk

INVENTERING AV JAKTFALK i Härjedalens fjällvärld bygger mycket på kunskap om gamla boplatser. Alternativhyllor måste ändå undersökas eftersom rätt som det är har fjällvråk eller korp risat på ett annat ställe i klippbranten där falkarna kan ta över. Även gräsbevuxna hyllor, ofta i närheten, kan också vara alternativ.

I Härjedalen har förekomsten av ripa varit mycket ojämн de senaste åren, vilket

inte är konstigt med de senaste årens dåliga reproduktion och höga jakttryck. Att jaktfalken är väldigt beroende av ripa är ett känt faktum. Iakttagelser av jaktfalk som jagar lämlar finns, men tillgången på den födan var helt uteslutet då spår efter lämlar inte syns till under vintern.

Vädret har som sagt också stor betydelse. Därför kändes det lovande när årets vårvinterväder blev stabilt utan plötsliga bakslag.

Trots bra förutsättningar att inventera blev det åter ett misslyckat jaktfalkår i landskapet. Idunparet – som sällan misslyckas – fanns för andra året i rad inte på sin klipphylla och det oroar oss mycket. Har det hänt paret något allvarligt? Vi tror inte att det beror på födobrist i det här reviret.

Två revir, Hymir och Sunna, var besatta i slutet av mars, men någon häckning genomfördes aldrig eller så misslyckades de tidigt. Några ensamma falkar har därefter rapporterats under sommaren.

AVSLUTNINGSVIS VILL JAG rikta en fråga till våra viltförvaltare: När kommer ripstammarna att förvaltas på ett långsiktigt, hållbart sätt?

ETT STORT TACK till alla som bidragit med inventeringsinsatser.

KALENDARIUM

Vinterfåglar inpå knuten 24-27 januari

Vinterfåglar inpå knuten anordnas av Sveriges Ornitolologiska förening. Fåglar räknas vid fågelborden runt om i Sverige. Kontaktperson i JORF: Staffan Åström 0640-13114

JORFs årsmöte 22 februari

Klockan 11.00 på Länsbiblioteket i Östersund. Bildvisning, fika och årsmötesförhandlingar

Uggleutflykt 5 mars

Uggleutflykt till Landvågen. Mötesplats OKQ8 Krokom klockan 19.00. Ansvarig Staffan Åström 0640-13114.

Strömstareinventering 29 mars

Strömstareinventering längs Långan. Mötesplats OKQ8 Krokom klockan 09.00. Ansvarig Staffan Åström 0640-131 14.

Holksnickringsdag april

Holksnickardag i Ås, en dag i april (datum meddelas senare).

Badhusparken 16 april

Fågelskådning i Badhusparken. Start 18.30. Ansvarig Lars Arvidsson 063-85 377

Fågeltornskampen 3 maj

Tysjöarna, 05.00-12.00. Ansvarig Staffan Åström 0640-131 14.

Fågelskådningens dag 4 maj

Fågelskådningens dag vid Ändsjön 08.00, ansvarig Lars Arvidsson 063-85 377. Tysjöarna 18.00, samling parkeringen, gamla stationen i Kännäsen. Ansvarig Jonas Westling 070-327 20 90.

Utflykt 15 maj

Utflykt till Tysjöarna. Mötesplats: Wargentinskolans parkering 18.30. Ansvarig Lars Arvidsson 063 - 85 377.

Utflykt 27 maj

Utflykt till Mattmar. Mötesplats Wargentinskolans parkering 16.30 eller Mattmartornet 17.00. Ansvarig: Joachim Björkman 070 394 38 41.

Fågelskådning för tjejer vecka 19

Under vecka 19 (dag meddelas senare) är det dags igen för alla tjejer att träffas och skåda fåglar tillsammans. Ansvarig Anna Grönlund 073 037 28 09.

Ringmärkning i Västerhus sommar

I sommar kommer det att ske ringmärkning i Västerhus på Frösön. Tre gånger vardera i maj, juni, juli och augusti. Ansvarig: Thomas Holmberg 073 058 36 30. Mer information kommer.

Ånnsjödagen 7 juni

Ånnsjödagen med guider längs leden i Ånn på förmiddagen och öppet hus på Ånnsjöns Fågelstation i Handöl på eftermiddagen. Bildvisning på kvällen och därefter nattexkursion med dubbelbeckasinspel.

För ytterligare information och ev ändringar i vårprogrammet se JORF:s hemsida www.jorf.se. Ånnsjödagen annonseras även på fågelstationens egen hemsida www.annsjon.org